

13 steg mot en framgångsrik yrkesutbildning

En undersökning bland Sveriges yrkeslärare

Lärarnas Riksförbund, maj 2016

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning och slutsatser	4
Centrala resultat.....	4
13 steg mot en framgångsrik yrkesutbildning	5
Bakgrund	8
Analys och slutsatser	10
Undersökning	13
Lärarnas arbetsvillkor.....	13
Om den skolförlagda delen av undervisningen	15
Arbetsplatsförlagd lärande	17
Metodbeskrivning.....	21
Urval.....	21
Referenser.....	22
Bilaga: Enkäten	23

Förord

Den 11–13 maj är det dags för hundratals av Sveriges mest yrkesskickliga ungdomar att mäta sina krafter mot varandra inom ett 40-tal yrken. Yrkes-SM, liksom andra yrkestävlingar, är ett viktigt inslag i arbetet att öka yrkesutbildningarnas attraktionskraft samt medvetenheten kring de utbildningar som finns. Faktum är att inom flertalet av de yrken som visas på Yrkes-SM saknas det arbetskraft. Andelen elever som väljer yrkesprogram har sjunkit kraftigt under åren samtidigt som alltför många elever inte fullföljer sin utbildning till examen. Arbetslösheten bland unga slår inte blint, utan träffar framför allt dem som hoppat av sin gymnasieutbildning. För Sveriges tillväxt är det därmed helt avgörande att betydligt fler söker sig till yrkesutbildningarna – och att de som påbörjar också fullföljer utbildningen.

För att vända den negativa utvecklingen krävs det krafttag av olika slag. Det är glädjande att staten har lyft fram gymnasieskolan och dess yrkesutbildningar som en prioriterad fråga och gör nu satsningar för att höja yrkesutbildningarnas status och kvalitet. Regeringen, tillsammans med LO och Svenskt näringsliv har gjort 2016 till Yrkesutbildningens år. Det innebär att året, förutom yrkestävlingar och de pågående statliga utredningarna om gymnasieskolan och dess yrkesutbildningar, innehåller en rad olika insatser för att stärka den gymnasiala yrkesutbildningen.

Lärarnas Riksförbund har tagit en aktiv roll i debatten om de åtgärder som behövs för att öka antalet sökande till yrkesutbildningen och få fler att fullfölja den. I vår antologi *Kompetens för framtiden – så lyfter vi yrkesutbildningen* presenterade vi en helhetslösning med förslag på snart sagt alla områden inom gymnasieskolan. De steg som vi föreslår anser vi är helt nödvändiga om Sverige ska skapa en yrkesutbildning som främjar svensk tillväxt och som ger ökade möjligheter för den enskilde att lyckas.

För oss är det givetvis viktigt att yrkeslärares röst hörs i debatten. I denna undersökning har landets yrkeslärare fått säga sitt om vad de anser är yrkesutbildningens största utmaningar och hur yrkesprogrammen bör se ut och utvecklas. De har fått svara på frågor som berör deras arbetssituation och vilka faktorer som de anser är avgörande för att öka elevernas motivation och utbildningens kvalitet. Resultaten bekräftar vår bild av vilka steg som krävs mot en framgångsrik yrkesutbildning som både tillgodoser elevernas behov och arbetsmarknadens efterfrågan.

Men vilka satsningar som än görs på själva utbildningen, räcker det inte långt om bilden att praktiska kunskaper skulle vara mindre värda inte förändras i samhället. Yrkesutbildningen har länge setts som ett alternativ till elever med lägre motivation och denna syn behöver brytas. I framtidens gymnasieskola måste yrkesutbildning ses som ett tänkbart alternativ för alla.

Bo Jansson

Ordförande Lärarnas Riksförbund

Sammanfattning och slutsatser

Denna undersökning är gjord bland ett riksrepresentativt urval om cirka 500 yrkeslärare. De har fått svara på frågor som berör lärarnas arbetssituation samt vilka faktorer som är viktiga för att öka elevernas motivation och för att höja kvaliteten, statusen och intresset för svensk yrkesutbildning.

Centrala resultat

- **Nästan varannan lärare har inte under de senaste fem åren fått fortbildning som är direkt kopplad till det eller de yrkesämnen som de undervisar i.** Detta är också ett av skälen varför många har övervägt att lämna läraryrket. Brist på fortbildning skapar oro för att inte ha tillräckligt aktuella och uppdaterade kunskaper, framförallt i branscher som förändras i snabb takt.
- **Majoriteten av lärarna upplever brister i organisering och kvaliteten av elevernas arbetsplatsförlagda lärande, APL.** Alla elever får inte den praktik de har rätt till, minst 15 veckor under utbildningen. Över hälften av lärarna upplever att de inte har tillräckligt tid för att planera den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen. Nästan 70 procent av lärarna känner också att de inte får tillräckligt med tid för att samtala med eleven och handledaren på arbetsplatsen vilket riskerar att eleven glöms bort under sin tid på arbetsplatsen. Varannan lärare anser vidare att handledarna på arbetsplatsen inte är tillräckligt förberedda och har den kompetens som krävs att ta emot och handleda elever.
- **Närmare 20 procent av lärarna uppger att det inte finns något lokalt programråd** kopplat till den aktuella utbildningen, trots att det enligt *gymnasieförordningen* 1 kap. 8 § ska finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv.
- **Mer än varannan lärare har inte möjlighet att anpassa sin undervisning efter elevernas olika förutsättningar och behov.** Förutom att lärarna saknar tid och förutsättningar för att individualisera undervisningen uppger vidare över 30 procent av lärarna att eleverna inte får tillräckligt med undervisningstimmar i förhållande till de kursmål som eleverna ska uppnå.
- **För att öka elevernas motivation för sina studier anser närmare 90 procent av yrkeslärarna i denna undersökning att även de gymnasiegemensamma ämnens kunskapsinnehåll borde kopplas tydligare till elevernas valda program och kommande arbetsliv.** Att eleverna får mer av till exempel yrkesengelska och svenska anses vara en viktig motivationsskapande åtgärd tillsammans med att eleverna får mer kontakt med arbetslivet redan från första gymnasieåret och att studie- och yrkesvägledningen både inför gymnasievalet och under hela gymnasieutbildningen kraftigt förstärks.
- **Nästan 40 procent av lärarna anser att elever i behov av särskilt stöd inte får åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra sin utbildning.** Nästintill 90 procent av de tillfrågade lärarna anser vidare att tillgången till stöd i form av fler speciallärare och specialpedagoger borde kraftigt förstärkas för att öka yrkes elevernas motivation och möjligheter att fullfölja sin gymnasieutbildning.
- **Mer än varannan lärare har inte den tid som krävs för att etablera förtroendefulla relationer med sina elever och fånga dem som eventuellt är i riskzonen för att avbryta sina studier.** Att få mer tid för varje elev är något som tydligt efterfrågas av lärarna i undersökningen. Vidare uppger så många som 83 procent av lärarna att deras arbetsbelastning är hög eller mycket hög.

- **Över 60 procent av lärarna i undersökningen har någon gång under de tre senaste åren övervägt att lämna läraryrket.** De främsta anledningarna är missnöje med lön, hög arbetsbelastning, brist på fortbildning samt att lärarna upplever att de inte får tillräcklig uppskattning för det de gör.
- **Endast 2 procent av de tillfrågade lärarna anser att bara högskoleförberedande program ska per automatik leda till grundläggande högskolebehörighet.** För att öka yrkesprogrammets attraktionskraft anser majoriteten av lärarna att även yrkesprogrammen bör leda till grundläggande högskolebehörighet men att eleven ska ha möjlighet att välja bort dessa behörighetsgivande studier om eleven så vill.

13 steg mot en framgångsrik yrkesutbildning

Utifrån undersökningens resultat föreslår Lärarnas Riksförbund:

1. Garanterad kompetensutveckling

Yrkesutbildningarnas kvalitet är av stor betydelse för deras attraktivitet hos såväl elever som arbetsgivare. Många branscher förändras i snabb takt. Att yrkeslärarna får möjlighet till kontinuerlig fortbildning och uppdatering av kunskaper och färdigheter är en förutsättning för att upprätthålla kvaliteten i utbildningen. Nästan varannan lärare i denna undersökning uppger dock att de inte fått någon fortbildning under de senaste fem åren som är kopplad till det eller de yrkesämnen som de undervisar i. Detta är alarmerande. Det är angeläget att staten tillsammans med branscherna och huvudmännen garanterar lärarnas löpande fortbildning som också ska innebära att lärarna får avsatt tid, med en viss regelbundenhet, för en arbetsplatsförlagd kompetensutveckling på företagen.

2. Fler utbildade yrkeslärare

En mycket viktig del i yrkesutbildningens kvalitet är att det finns utbildade och behöriga yrkeslärare. Idag är bristen på yrkeslärare alarmerande och andelen obehöriga lärare inom yrkeslärarkåren är hög. Rekryteringsbehoven förväntas dessutom öka på några års sikt på grund av stora pensionsavgångar. Yrkeslärarna har en alternativ arbetsmarknad med högre lönenivåer än läraryrkets. Bara rimliga arbetsförhållanden och konkurrenskraftiga löner kan få dem som har yrkeskunskaperna att vilja bli yrkeslärare. Samtliga huvudmän måste ta sitt ansvar för minskad arbetsbelastning och uppvärdering av lärarlönerna samtidigt som staten behöver skapa incitament för att få fler att utbilda sig till lärare genom till exempel förmånligare studiefinansiering. För att lyfta yrkesgruppens status är det också viktigt att yrkeslärarna i större omfattning tilldelas karriärtjänster. Bland de 759 gymnasielärarna som hade en karriärtjänst i gymnasieskolan läsåret 2014/15 fanns det endast 74 yrkeslärare. Samtidigt behövs det flera vägar till examen för de som är yrkesverksamma idag men saknar behörighet. Staten behöver förbättra och öka satsningarna på anpassade utbildningar till dem som redan arbetar inom yrkesprogrammen, men saknar behörighet. Det statsbidrag som är avsett för lärare i yrkesämnen för behörighetsgivande utbildning och som ska underlätta kombinationen av arbete och studier är kraftigt underutnyttjad idag. Huvudmännen måste ta sitt ansvar för att samtliga obehöriga lärare i verksamheten får möjlighet att delta i en sådan utbildning.

3. Mer tid för varje elev

Yrkesläraren har en avgörande roll för att motivera elever att fortsätta med sina studier och lyckas med dem. Det är därmed angeläget att lärarna ges tid och reella förutsättningar för att driva högkvalitativ undervisning, möta elevernas olika behov och etablera förtroendefulla relationer med sina elever också för att kunna uppmärksamma dem som ligger i riskzonen för

att avbryta sina studier. Att ha kontakt med arbetsplatser och att se till att eleverna med hjälp av handledaren på arbetsplatsen tillägnar sig de yrkeskunskaper som anges av kursplanerna har utöver undervisningen blivit en väsentlig del av yrkeslärares arbete. För att yrkesläraren ska kunna fokusera på dessa två huvuduppgifter vill Lärarnas Riksförbund framföra krav på en statlig satsning på lärarassistenter. De administrativa- och andra kringuppgifterna som tar alltför mycket av yrkeslärares tid idag bör utföras av en annan yrkesgrupp i gymnasieskolan.

4. Krav på lärarlegitimation för yrkeslärare

Lärarnas Riksförbund anser att lärarlegitimation bör införas för yrkeslärare för att höja yrkesgruppens status. Målet med legitimation är att öka kvaliteten i svenska skolan, höja statusen på yrket och tydliggöra vad en lärare är behörig att undervisa i. Att yrkeslärarna inte omfattas av kravet på legitimation gör för det första att det saknas incitament för obehöriga lärare att skaffa sig behörighet och för det andra skapar det en statuskillnad mellan lärarkategorierna. Hur införandet av lärarlegitimationen för yrkeslärare ska gå till bör skyndsamt utredas av regeringen. Med tanke på den lärarbrist som finns inom yrkeslärarkåren kan ett mer försiktigt alternativ vara att legitimationskravet införs att gälla de som examineras och att de som är yrkesverksamma men saknar lärarexamen, fasas ut.

5. Kraftigt förstärkt studie- och yrkesvägledning

En elev ska aldrig behöva välja bort en utbildning som denne är intresserad av på grund av att eleven saknar kunskap om eller har felaktiga uppfattningar om en utbildning och yrkesbana. Tillgången till en kvalitativ studie- och yrkesvägledning som börjar tidigt i grundskolan möjliggör att eleven får rätt information och bra beslutsunderlag för att göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Lärarnas Riksförbunds undersökningar visar att det finns alltför stora variationer i vägledningen i landets skolor, vad gäller både tillgång och kvalitet. Lärarnas Riksförbund anser att det krävs statliga regleringar som tidsmässigt garanterar eleverna kontinuerlig studie- och yrkesvägledning av hög kvalitet under hela skoltiden och som bedrivs endast av utbildade studie- och yrkesvägledare. Detta innebär att det måste finnas riktvärden för dels hur många elever som varje studie- och yrkesvägledare kan förväntas ge kvalitativt stöd till och dels för antal timmar vägledning som respektive elev ska få. Statliga regleringar ska också innebära skärpta behörighetskrav, det vill säga att det i skollagen ska ställas krav på en studie- och yrkesvägledarexamen för anställning som studie- och yrkesvägledare. En utredning bör också se över studie- och yrkesvägledarutbildningen samt hur vägledarnas kompetensutvecklingsmöjligheter kan garanteras så att vägledarna ständigt är uppdaterade om föränderlig arbetsmarknad och om alla de möjligheter och vägar som finns.

6. Fler speciallärare och specialpedagoger i gymnasieskolan

Undersökningar har uppmärksammat ett återkommande skäl varför eleverna hoppar av sina studier: de får inte tillräckligt stöd för att klara utbildningen. Det handlar om bristande tillgång till stöd och särskilt stöd eller att stödåtgärderna sätts in alldeles för sent. Behovet av stöd i gymnasieskolan har ökat samtidigt som resurserna inte har anpassats efter behovet. Fler speciallärare och specialpedagoger måste anställas i gymnasieskolan så att varje elev i behov av stöd kan upptäckas och stödåtgärderna kan sättas in i tid. Att regeringen satsar på fler speciallärare tidigt i grundskolan är bra. Men eftersom stödet har varit eftersatt under så lång tid behövs kraftigt ökade resurser även för elever i gymnasieskolan.

7. Grundläggande högskolebehörighet

Sedan kurser som ger möjlighet till grundläggande högskolebehörighet blev ett frivilligt tillval inom gymnasieskolans yrkesprogram har antalet elever som söker sig till yrkesutbildningen

minskat kraftigt. Att välja en yrkesutbildning får inte uppfattas som att stänga dörrar. Lärarnas Riksförbund anser att samtliga yrkesprogram per automatik bör ge grundläggande högskolebehörighet men att eleven ska ha möjlighet att, om eleven så vill, välja bort de behörighetsgivande kurserna. Det ska alltid finnas möjligheter att komplettera sin utbildning med den behörighetsgivande teoretiska delen inom vuxenutbildningen.

8. Utveckling av yrkesprogrammets särart

Att öka elevernas motivation för sina studier innebär inom yrkesutbildning att bygga upp en yrkesidentitet. Yrkesprogrammen bör inte stöpas i samma form. Olika yrken och branscher ställer olika krav på kompetens och färdigheter vilket i sin tur borde innebära skilda krav bland annat på yrkesutbildningarnas längd. Förutom att studietiden bör kunna variera är det också viktigt att även de teoretiska ämnena stärker elevernas yrkesidentitet så att utbildningen känns som en meningsfull helhet. För att de teoretiska ämnena bättre kan kopplas till examensmålen och elevernas valda yrke krävs det att rektorerna skapar tid och möjligheter till samarbete mellan yrkeslärarna och lärarna i de gymnasiegemensamma ämnena. Ytterligare en angelägen motivationsskapande åtgärd är att den första kontakten med den framtida branschen sker så tidigt som möjligt under utbildningen i form av en utökat APL.

9. Ökat ansvar för branscherna

Målet att allt fler elever ska söka sig till en yrkesutbildning, fullfölja den och därefter etablera sig på arbetsmarknaden kan nås enbart om skolan och arbetslivet går hand i hand. Yrkesutbildningens kvalitet beror i högsta grad på hur samarbetet mellan skola och arbetsliv fungerar. Branschorganisationerna måste få och ta större ansvar över yrkesutbildningens utformning och innehåll. De måste i större omfattning engagera sig i de lokala programrådets arbete och ta ansvar för elevernas arbetsplatsförlagda lärande men också för yrkeslärarnas kompetensutveckling. Branscherna bör också säkerställa att skolorna erbjuder utbildningar av hög kvalitet och bidra med sin kompetens vid Skolinspektionens granskningar av yrkesprogrammen.

10. Kvalitetssäkrat APL

Det behövs fortsatta satsningar på att få den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen att bli bättre. För det första måste alla elever få den praktik de har rätt till vilket innebär att branscherna måste garantera tillgången till APL-platser. För det andra måste lärarna få bättre förutsättningar för att planera elevernas APL samt få mer avsatt tid för att samtala med eleven och handledaren under elevens tid på arbetsplatsen. Planeringen av det arbetsplatsförlagda lärandet bör ske i samråd med det lokala programrådet. Kompetensen hos företagen som tar emot elever måste också öka, därför behövs ökade statliga resurser samt påtryckningar för att få fler att genomgå en handledarutbildning. Utöver detta bör det finnas en eller flera, av Skolverket utbildade, lokala APL-utvecklare på varje skola. De ska ha huvudansvaret för att utveckla skolans systematiska kvalitetsarbete om APL och för att samverka med arbetslivet.

11. Ytterligare reglering av de lokala programråden

Att de lokala programråden finns och fungerar väl är en grund för yrkesprogrammets utveckling och kvalitet. Trots att de lokala programråden är inskrivna i skollagen finns det uppgifter, även i denna undersökning, som tyder på att kravet och uppdraget inte efterlevs och att det finns brister i verksamheten. Därför anser Lärarnas Riksförbund att, hur de lokala programråden ska organiseras och vilka uppgifter de ska ha bör regleras ytterligare för att säkerställa likvärdigheten runt om i landet.

12. Garanterad undervisningstid

Eleverna behöver garanteras mer lärarledd undervisning och därför är det angeläget att återgå till regleringen som innebär att en gymnasiepoäng motsvarar en garanterad undervisningstimme. Syftet med att avskaffa regleringen av undervisningstiden i gymnasieskolan var att kunna anpassa undervisningen efter elevernas behov. Såväl denna som våra tidigare undersökningar visar dock att dessa ambitioner inte helt infriats och alltför många 100-poängskurser reduceras till färre än 100 timmar. Lärarnas Riksförbund vill inte se en gymnasieskola där eleverna inte får tillräckligt undervisningstid i förhållande till de mål som eleverna ska uppnå. Elevens rätt till kunskap måste garanteras.

13. Statlig styrning, finansiering och dimensionering

Antalet gymnasieskolor har ökat de senaste åren men inte antalet elever. Ett stort antal inriktningar och få elever leder till att vissa utbildningar blir mycket små. Detta i sin tur leder till ökade kostnader, minskad kvalitet i utbildningen och otrygghet i och med att skolor riskerar att läggas ned. Det måste finnas ett helhetstänk med etablering av nya skolor och ett bevisbart behov av utbildningen som en skola avser att ge. Tillgång till olika utbildningar måste också bli likvärdig i landet. Statlig styrning, finansiering och dimensionering sätter ramarna runt hela gymnasieverksamheten och är en garant för att elevernas möjligheter inte påverkas av var i landet eleven genomför sin utbildning.

Bakgrund

Den svenska gymnasieskolan står inför en stor utmaning: att höja statusen och kvaliteten på yrkesutbildningen där antalet elever har sjunkit kraftigt under de senaste åren. Andelen elever i årskurs 1 på yrkesprogrammen mellan 2011 och 2015 har minskat med nära 25 procent samtidigt som de flesta avhoppet sker från dessa program. Det minskade elevantalet och huruvida yrkesprogrammen ska leda till grundläggande högskolebehörighet har varit en omdiskuterad fråga både inför och efter GY11-reformen. Debatten fortsätter än idag eftersom söktrycket till yrkesprogrammen har fortsatt att minska sedan studierna för grundläggande högskolebehörighet blev ett frivilligt tillval. Lärarnas Riksförbunds tidigare undersökning från 2015¹ visar att den grundläggande högskolebehörigheten har en viss betydelse för elevernas programval. 12 procent av de tillfrågade eleverna uppgav att de valde ett högskoleförberedande program istället för ett yrkesprogram just av detta skäl. I en studie genomförd av Ungdomsbarometern på uppdrag av WorldSkills Sweden² kring attityder till gymnasievalet och yrkesprogrammen bland elever i årkurs 9, uppgav cirka 40 procent av ungdomarna att de inte kunde tänka sig att gå ett yrkesprogram. Av dessa 40 procent var det nästintill 30 procent som uppgav som skäl att programmen inte automatiskt ger högskolebehörighet. Frågan är viktig inte bara vad gäller yrkesprogrammets status och attraktivitet men också vad gäller genomströmningen. Det är sannolikt att elever, av rädsla för att yrkesprogrammen är en återvändsgränd, väljer högskoleförberedande program även om de skulle trivas bättre med en utbildning som innebär mer praktik och mindre teori.

Men för att fler elever ska påbörja och fullfölja en yrkesutbildning räcker det enbart inte att lösa frågan om högskolebehörighet. Flera åtgärder behöver komma på plats och det pågående utvecklingsarbetet måste utvidgas. De satsningar som hittills gjorts har främst fokuserat på att stärka kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet där det funnits stora utvecklingsbehov. Det

¹ (Lärarnas Riksförbund, Sveriges Elevkårer, 2015)

² (Attityder till yrkesprogram, 2016)

behövs givetvis fortsatta insatser för att stärka elevernas APL men fokus bör flyttas till utveckling av den skolförlagda delen av utbildningen. Detta är något som även Skolverket lyfter fram i sin analys om yrkesutbildningen³.

Regeringen har tillsatt två utredningar⁴ som ska lämna förslag på åtgärder för att höja gymnasieskolans attraktivitet och kvalitet. Lärarnas Riksförbund anser att många av de förslag som lyfts i Yrkesutbildningsutredningen⁵ bland annat införandet av branschskolor, obligatoriskt prao i grundskolan och en ny statlig utredning som ska se över studie- och yrkesvägledning, är viktiga steg i rätt riktning men bör ses som en del av en bredare strategi. En yrkesutbildning som kan möta såväl elevernas som arbetsmarknadens behov kräver förutom branschernas engagemang, fler strukturförändringar och motivationsskapande åtgärder samt klassrumsnära satsningar. Förslag på sådana åtgärder har Lärarnas Riksförbund tidigare presenterat i sin antologi *Kompetens för framtiden – så lyfter vi yrkesutbildningen*⁶.

Gymnasiereformen GY11 hade som uttalat syfte att öka genomströmningen av elever genom att stärka yrkesutbildningarna. Trots reformen är genomströmningen i princip oförändrad. Av de elever som gick årskurs 3 på ett yrkesprogram läsåret 2013/14 var det 71 procent som tog en yrkesexamen.⁷ Bland dem som gått lärlingsutbildning finns det en större andel elever med avbrutna studier jämfört med dem som gått skolförlagd yrkesutbildning, vilket också vittnar om att det finns ett stort fortsatt behov av att utveckla lärlingsspåret.

Det finns många olika anledningar till att elever avbryter sina studier. Låg studiemotivation är ofta återkommande bland de undersökningar som gjorts. I en undersökning från Lärarnas Riksförbund bland 1000 elever i gymnasiets sista årskurs uppgav över hälften av eleverna på yrkesprogrammen att de saknade studiemotivation. Var fjärde elev hade också övervägt att avbryta sina studier just av detta skäl.⁸ Andra återkommande orsaker för avhopp är att eleven inte får tillräckligt stöd inför gymnasievalet och väljer fel program, att eleverna med svaga studieresultat från grundskolan inte får tillräckligt stöd eller särskilt stöd för att klara av utbildningen i gymnasieskolan eller att det finns brister i den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen i form av icke fungerande kontakter mellan skola och arbetsplats och saknaden av utbildade handledare. Denna typ av problematik berördes i mycket begränsad omfattning av GY11-reformen.

En tidigare undersökning från Lärarnas Riksförbund⁹ visar att gymnasielärarna ansåg i relativt låg utsträckning att de förändringar som gjordes i samband med gymnasiereformen skulle öka gymnasieskolans genomströmning. Lärarna framhöll snarare betydelsen av lärarnas förutsättningar att bedriva högkvalitativ undervisning och ökade resurser till elever i behov av stöd. Dessa två faktorer pekas ut som bland de absolut viktigaste även av lärarna i denna undersökning.

³ (Skolverket, 2015)

⁴ Yrkesutbildningsutredningen (SOU 2015:97) samt Gymnasieutredningen *En attraktiv gymnasieutbildning för alla* (direktiv 2015:31)

⁵ (SOU 2015:97, 2015)

⁶ (Jansson, 2015)

⁷ (SCB, 2015)

⁸ (Lärarnas Riksförbund, Sveriges Elevkårer, 2015)

⁹ (Lärarnas Riksförbund, 2013)

Analys och slutsatser

Lärarna har en central roll i att påverka elevernas motivation för sina studier. I en undersökning från Lärarnas Riksförbund¹⁰ uppgav 87 procent av eleverna att den allra viktigaste faktorn för att öka elevernas studiemotivation är att ha engagerade och kunniga ämneslärare. Att lärarna måste ges förutsättningar till att möta varje elev är något som Skolinspektionen påpekar i sin kvalitetsgranskning om yrkesprogrammen¹¹.

Skolverket konstaterar i sin studie om avhopp¹² att lärare ofta inte uppmärksammar elever som visar tendenser på att vara i en process mot avbrott. Lärarnas Riksförbunds undersökningar visar att detta är en fråga som i stor utsträckning handlar om lärarnas förutsättningar. Det är numera ett välkänt problem att lärarnas förutsättningar att bedriva kvalitativ undervisning och möta elevernas olika behov har försvårats i och med ökad administration och dokumentationsbörda. Tiden som ska användas till huvuduppgifter, undervisningen, äts upp allt mer av annat ”kringsarbete”. Antalet gymnasielärare som sjukskrivs för utbrändhet och depression har nästan fördubblats på fem år. Att förutsättningar inte finns på plats påverkar lärarnas engagemang och hur de hinner se och möta varje elev – och fånga upp elever som mår dåligt. Yrkeslärarna i denna undersökning uppger att de inte får i tillräcklig utsträckning den tid som krävs för att etablera förtroendefulla relationer med sina elever och fånga dem som eventuellt är i riskzonen för att avbryta sina studier. En betydande andel svar i undersökningen handlar om hur lärarna känner att de inte räcker till för alla elever samtidigt som de skulle vilja göra mer för varje elev. De tillfrågade lärarna uppger att de har en mycket hög arbetsbelastning, vilket också är ett av skälen till varför över 60 procent av dem har övervägt att lämna läraryrket.

Något som Skolinspektionen också har påpekat i sin granskning av yrkesprogrammen¹³ är att elever i behov av stöd och särskilt stöd inte får sådana åtgärder som är anpassade utifrån de behov som eleven har och att undervisningen är inte tillräckligt individanpassad. Skolinspektionen menar att studieavbrotten till en stor del kan ha sin förklaring i dessa brister. Denna undersökning bekräftar bilden av att många gymnasieskolor inte klarar av att ge alla elever det stöd de behöver och att det finns brist på speciallärare och specialpedagoger i verksamheten. Samtidigt visar resultaten att mer än varannan lärare saknar förutsättningar att anpassa sin undervisning efter elevernas olika behov och att eleverna inte heller alltid får tillräckligt med undervisningstid i förhållande till de mål som eleverna ska uppnå. Det kan också tilläggas att enligt en undersökning i Lärarnas Tidning saknar nära var tredje gymnasieskola en anställd speciallärare eller specialpedagog vilket innebär att fler än 55 000 gymnasieelever går i skolor där dessa yrkeskategorier saknas¹⁴.

Det som yrkeslärarna i undersökningen också lyfter fram som problematiskt är att många elever inte får rätt information i grundskolan om vad den valda utbildningen och yrket innebär, vilket påverkar deras studiemotivation och kan leda till programbyten och avhopp. Skolinspektionen granskade studie- och yrkesvägledningen i grundskolan 2013 och fann att den ofta var underdimensionerad och av relativt låg kvalitet¹⁵. Att det finns ett ökat behov av en högkvalitativ studie- och yrkesvägledning är något som Lärarnas Riksförbund länge har påpekat. Lärarnas Riksförbunds undersökningar visar dels att elever som gått på en grundskola med låg studie- och yrkesvägledartäthet löper en 20 procent högre risk att göra studieavbrott i gymnasieskolan och dels att det finns enorma skillnader mellan huvudmän i hur mycket

¹⁰ (Lärarnas Riksförbund, Sveriges Elevkårer, 2015)

¹¹ (Skolinspektionen, 2014)

¹² (Skolverket, 2007)

¹³ (Skolinspektionen, 2014)

¹⁴ (Tidningen gymnasiet, 2016)

¹⁵ (Skolinspektionen, 2013)

studie- och yrkesvägledning eleverna får¹⁶. Enligt Lärarnas Riksförbunds undersökning från 2015 uppgav 40 procent av gymnasieeleverna att de fick för lite eller ingen vägledning alls i grundskolan¹⁷.

Trots att elever generellt sett är mer nöjda med den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen än den skolförlagda delen¹⁸ finns det mycket utvecklingspotential enligt lärarna vad gäller elevernas så kallade APL. Det som framkommer tydligt i denna undersökning är att lärarna saknar tid och förutsättningar för att planera elevernas APL, samt besöka och följa upp eleven under dennes tid på arbetsplatsen. Det råder brist på APL-platser och en av tio lärare uppger att elever inte får den praktik de har rätt till, detta vill säga minst 15 veckor under utbildningen. Varannan lärare anser också att handledarna på arbetsplatsen behöver ökad kompetens för att ta emot och handleda elever. De flesta upplever dock rent generellt att samarbetet mellan skolan och företaget fungerar ganska väl.

Det viktiga samarbetet mellan skola och arbetsliv ska delvis ske via de lokala programråden. Ett väl fungerande lokalt programråd är en avgörande aktör i arbetet med att förbättra den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen och därmed också en grund för att höja kvaliteten på yrkesprogrammen. Att sådana ska finnas framgår av gymnasieförordningen vilket innebär att huvudmannen har ett ansvar för att inrätta ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv. Närmare 20 procent av lärarna uppger dock att det inte finns något lokalt programråd kopplat till den aktuella utbildningen. Det finns också stora skillnader i hur programråden fungerar. Många upplever att programråden behöver utvecklas och att branscherna måste bli mer engagerade i att delta i programrådets arbete. Att branscherna visar större engagemang, tar större ansvar och får mer inflytande över yrkesprogrammen är något som yrkeslärarna efterlyser i stor uträkning.

Den skolförlagda delen av utbildningen har flera utmaningar. En av dem handlar om att dagens gymnasieskola ofta lägger upp undervisningen likadant oavsett program. Elever som kommer från grundskolan och som vill göra något annorlunda möter ofta en gymnasieskola som liknar grundskolan. Första kontakten med branschen sker i ett sent skede under utbildningen och teoretiska studier ges ett stort utrymme i början. Eleverna upplever ofta dessa ämnen som något ”separat” som inte har med deras yrkesutbildning att göra. Detta skapar inte tillräckligt yrkesidentitet. Det finns starkt stöd bland lärarna i undersökningen för att kunskapsinnehållet i de gymnasiegemensamma ämnena borde spegla elevernas valda yrke. Att även de teoretiska ämnena stärker elevernas yrkesidentitet samtidigt som eleverna får komma i kontakt med arbetslivet redan under första gymnasieåret är enligt lärarna i undersökningen mycket viktiga faktorer för att öka elevernas studiemotivation.

En av de största utmaningarna handlar dock om att få till en attitydförändring i samhället som innebär att yrkeskunskaper uppvärderas. Det är problematiskt att yrkesutbildningar ofta beskrivs som riktade till främst lågpresterande elever vilket påverkar såväl lärares, elevs som föräldrars uppfattning om utbildningens status och attraktivitet. Skolan och arbetslivet måste medvetet arbeta för att bryta denna syn. Lärarna i undersökningen lyfter fram studie- och yrkesvägledningen som en central aktör i att motverka fördomsfulla attityder gentemot yrkesutbildningar.

Att höja yrkesutbildningens status innebär givetvis också att höja yrkeslärarnas status. Ett vanligt förekommande svar bland yrkeslärarna i undersökningen är att de känner sig som andra klassens lärare då yrkeslärarkåren dels inte omfattas av legitimationskravet och dels inte

¹⁶ (Lärarnas Riksförbund, 2012) (Lärarnas Riksförbund, 2015)

¹⁷ (Lärarnas Riksförbund, Sveriges Elevkårer, 2015)

¹⁸ (SCB, 2015)

innehar karriärtjänster i lika stor utsträckning som övriga ämneslärare. Den höga arbetsbelastningen, missnöjet med lönen samt bristen och behovet av fortbildning för att känna sig uppdaterad i sitt yrke gör att mer än varannan lärare har övervägt att lämna läraryrket. Detta är bekymmersamt. Tillgången till behöriga yrkeslärare är en av de viktigaste faktorerna för att höja kvaliteten i utbildningen.

Många av reformerna och insatserna som gjorts inom gymnasieskolans yrkesutbildning, exempelvis införandet av lärlingsutbildningen, har varit steg i rätt riktning. Men det är långt ifrån tillräckligt om vi ska lösa de problem som gymnasieskolan brottas med. De strategier som Lärarnas Riksförbund presenterat ovan anser förbundet är nödvändiga om Sverige ska ha en framgångsrik yrkesutbildning.

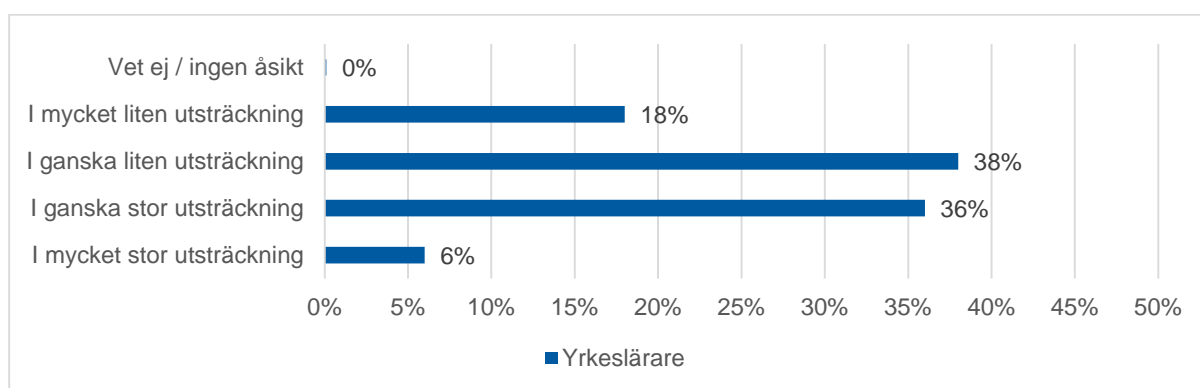
Undersökning

I följande stycke redovisas undersökningen i sin helhet. Lärarenkäten finns som bilaga.

Lärarnas arbetsvillkor

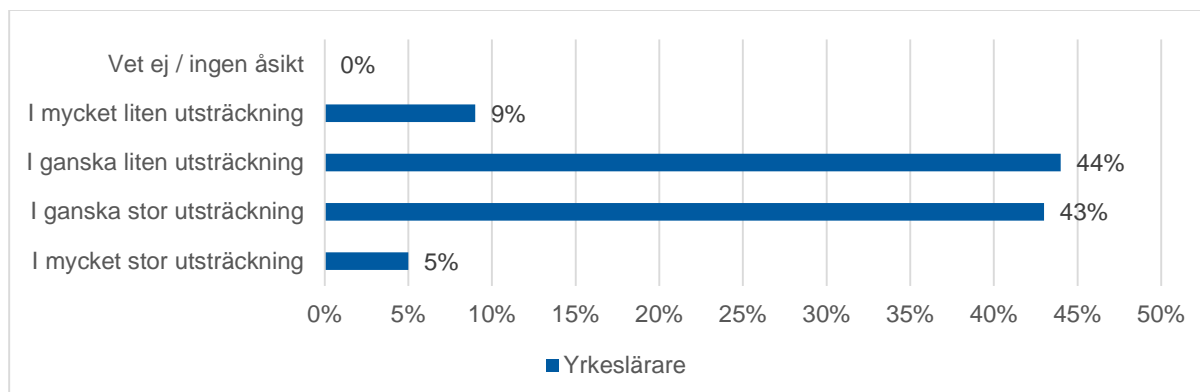
Ett syfte med denna undersökning har varit att undersöka hur yrkeslärarnas arbetssituation ser ut och vilka arbetsvillkor de arbetar under. Det som framkommer tydligt i undersökningen är att lärarna saknar tid för att fullt ut kunna engagera sig i eleverna och uppmärksamma dem som eventuellt är i riskzonen för att avbryta sina studier. Mer än varannan av de tillfrågade lärarna (56 procent) uppger att de i mycket liten eller i ganska liten utsträckning har förutsättningar för detta.

Diagram 1: I vilken utsträckning känner du att du som lärare får den tid som krävs för att etablera förtroendefulla relationer med dina elever och fånga dem som är i riskzonen för att avbryta sina studier?

Över hälften av lärarna i undersökningen uppger att de inte heller har möjlighet att anpassa sin undervisning efter elevernas olika förutsättningar. Skolinspektionens granskningar visar att undervisningsnivån ofta anpassas till de elever som har svårast att klara kunskapskraven, vilket innebär att många elever saknar stimulans och får inte de utmaningar som krävs för att nå längre i sin kunskapsutveckling. Problemet för läraren att försöka individualisera undervisningen inom klassens ram med de förutsättningar som finns idag är svårlöst då lärarnas arbetsbelastning har ökat samtidigt som stödresurser har dragits ned. Utöver att lärarna behöver mer tid för att kunna fokusera på sin undervisning är det också angeläget att tillgången till stöd i form av fler speciallärare och specialpedagoger förstärks kraftigt. Detta anser nästintill 90 procent av lärarna i undersökningen.

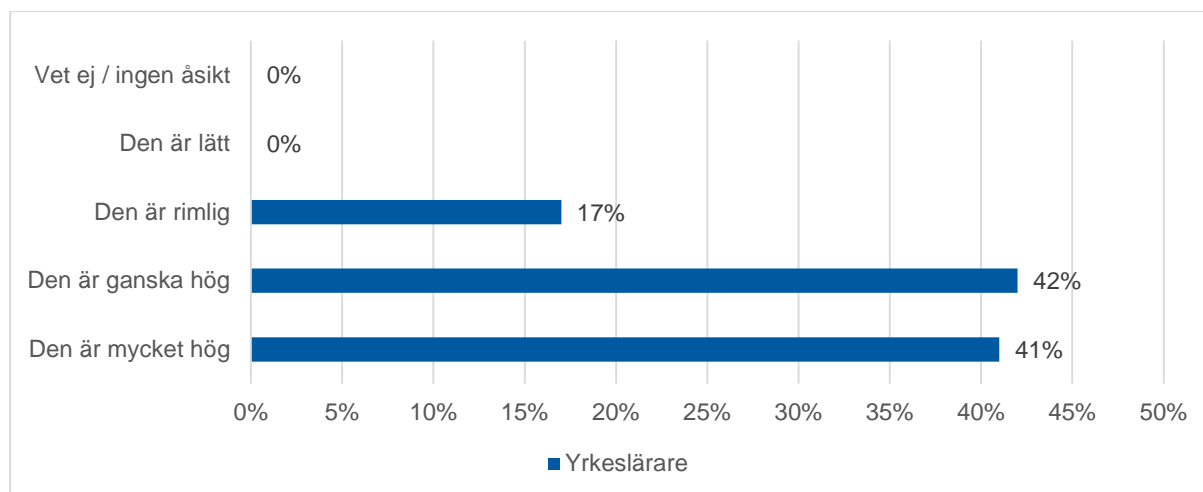
Diagram 2: I vilken utsträckning har du som lärare möjlighet att anpassa din undervisning efter elevernas olika förutsättningar?

Lärarnas Riksförbunds undersökningar visar också att lärarna i väldigt liten utsträckning kan påverka tilldelningen av undervisningstiden efter elevernas behov. En tredjedel av lärarna i denna undersökning uppger att de inte har fått ett rimligt antal undervisningstimmar i sitt ämne i förhållande till de mål som eleverna ska uppnå under kursen, vilket kan leda till ökad stress hos både lärare och elever.

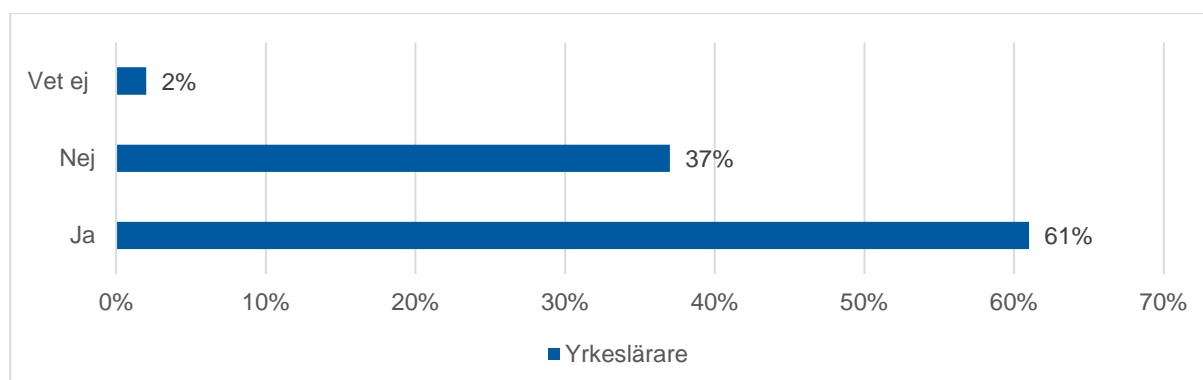
Allt fler gymnasielärare sjukskrivs för stressrelaterade sjukdomar. Att det inte står rätt till med arbetsmiljön inom gymnasieskolan bekräftas även av denna undersökning. Endast 17 procent av de lärare som har besvarat enkäten anser sig ha en rimlig arbetsbelastning.

Diagram 3: Hur upplever du din arbetsbelastning?

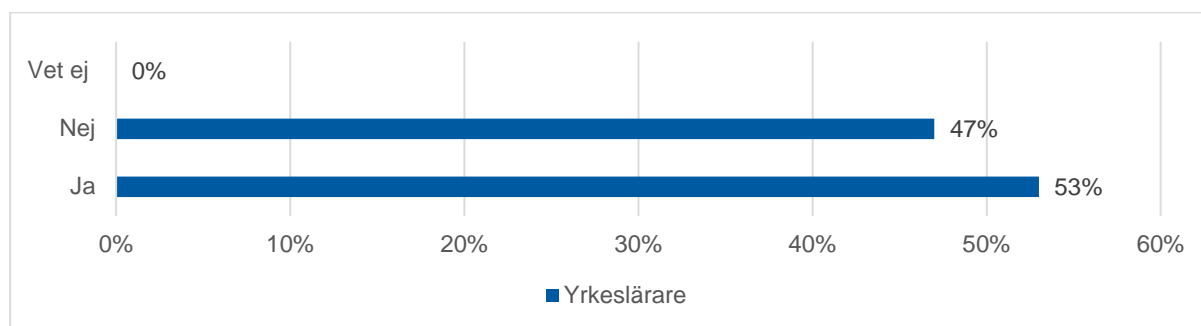
Hög arbetsbelastning och dålig arbetsmiljö är också ett av skälen varför mer än varannan av de tillfrågade lärarna i undersökningen någon gång under de tre senaste åren har övervägt att lämna läraryrket. Som andra viktiga skäl uppgavs missnöjet med lön, att lärarna får för lite uppskattning för det de gör samt brist på fortbildning. Bland de öppna svaren i undersökningen framkommer det också att det finns lärare som utsätts för hot och våld.

Diagram 4: Har du någon gång under de tre senaste åren övervägt att lämna läraryrket?

Att lärarnas fortbildning inte fungerar i sin nuvarande form bekräftas av såväl denna som förbundets tidigare undersökningar. Detta är alarmerande då lärarnas kompetens är avgörande för utbildningens kvalitet. Samtidigt som många branscher förändras i snabb takt och yrkeslärarna behöver hålla sig uppdaterade om utvecklingen, uppger nästan varannan lärare i denna undersökning att de inte fått någon fortbildning under de senaste fem åren som är kopplad till det eller de yrkesämnen som de undervisar i. Brist på fortbildning skapar oro för att inte ha tillräckligt aktuella och uppdaterade kunskaper, till exempel vad gäller ny branschspecifik teknik.

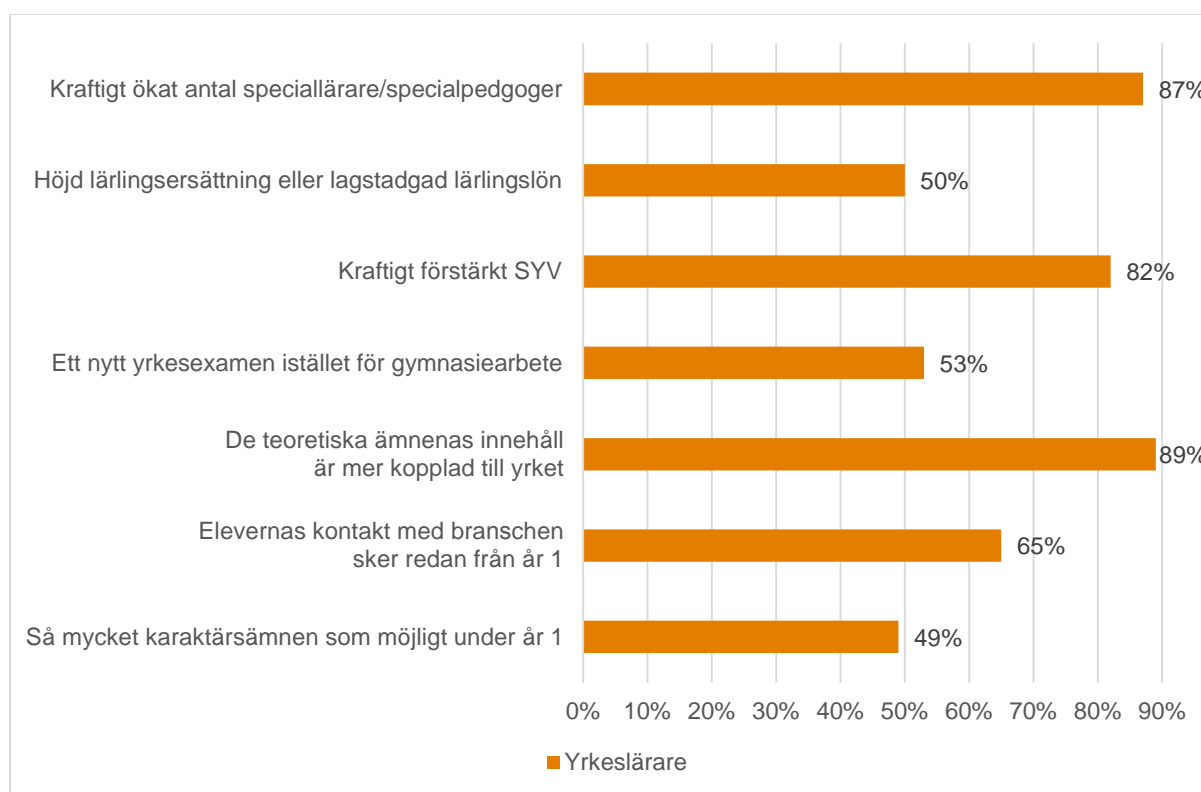
Diagram 5: Har du någon gång under de senaste fem åren fått fortbildning som är direkt kopplad till det eller de yrkesämnen som du undervisar i?

Om den skolförlagda delen av undervisningen

Med tanke på mängden avhopp från gymnasieskolans yrkesprogram är det uppenbart att det krävs motivationsskapande åtgärder. Lärarna i denna undersökning har fått ta ställning till ett antal förslag vad gäller att öka yrkeselevnas motivation för att fullfölja sina gymnasiestudier. Förslagen redovisas i Diagram 6.

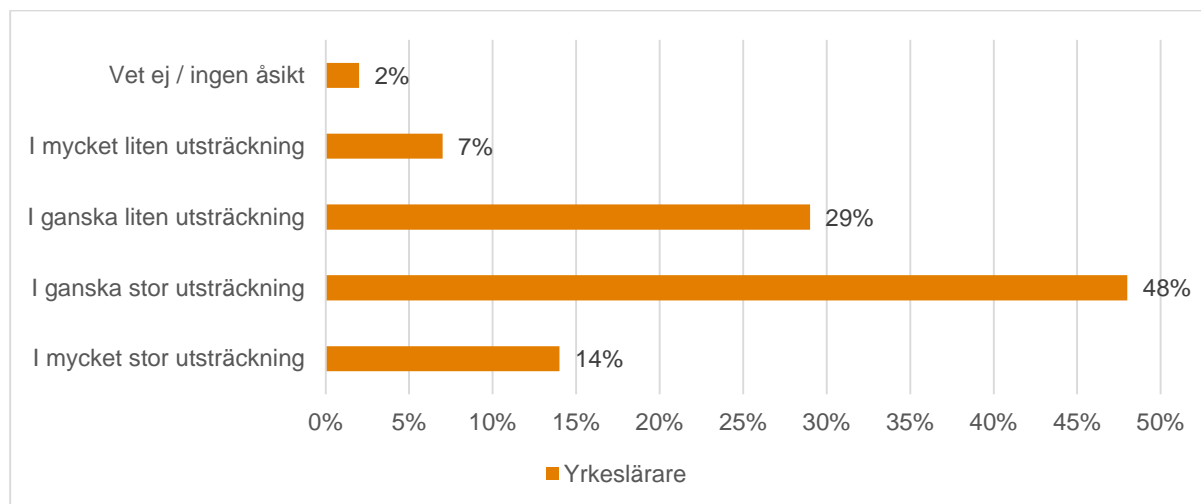
Diagram 6: Andelen lärare som anser att följande förslag är mycket eller ganska viktiga för att öka yrkeselevnas motivation.

Det finns studier som visar att yrkeselever klarar de teoretiska ämnen bättre när ämnena kopplas till ett framtida yrke. Som det framkommer i diagrammet ovan, finns det ett starkt stöd bland yrkeslärarna för att de teoretiska ämnena kopplas till elevens valda program och yrke. Andra viktiga åtgärder för att öka elevernas motivation anses vara tillgången till stöd i form av fler speciallärare och specialpedagoger. Även en kraftigt förstärkt studie- och yrkesvägledning i grundskolan som motverkar felval och därmed bristande studiemotivation anses vara avgörande för att få eleverna att fullfölja sin utbildning. Över 60 procent av lärarna vill också se ett utökat APL så att eleverna kan komma i kontakt med arbetslivet och branschen

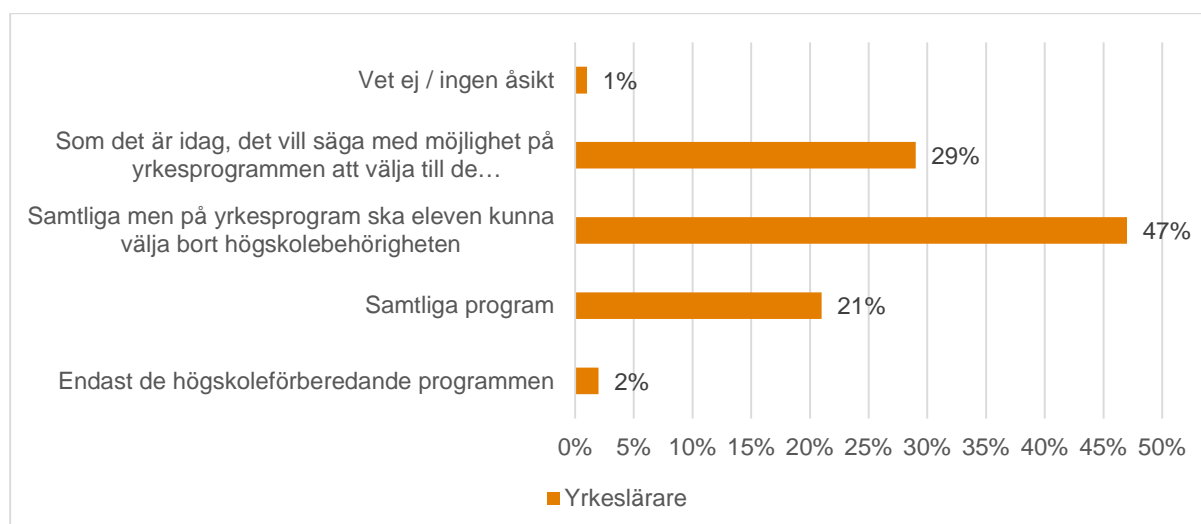
redan under sitt första gymnasieår. För att de elever som kommer med svaga resultat från grundskolan både vill och kan fullfölja sin utbildning är det angeläget att stödinsatser upptäcks och sätts in i ett tidigt skede. Över var tredje lärare uppger att elever i behov av särskilt stöd inte i tillräckligt utsträckning får rätt åtgärder så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra sin utbildning.

Diagram 7: I vilken utsträckning får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra sin utbildning?

Sammanlagt har antalet elever i årskurs 1 mellan 2011 och 2015 minskat på yrkesprogrammen med nästan 25 procent¹⁹ och undersökningar visar att detta till stor del kan bero på att programmen inte per automatik leder till grundläggande högskolebehörighet. Endast två procent av lärarna i undersökningen anser att enbart de högskoleförberedande programmen automatiskt ska leda till grundläggande högskolebehörighet. Majoriteten av lärarna anser att samtliga nationella program ska ge en sådan behörighet men att eleverna på yrkesprogrammen ska ha möjlighet att välja bort dessa behörighetsgivande studier, om eleven så vill.

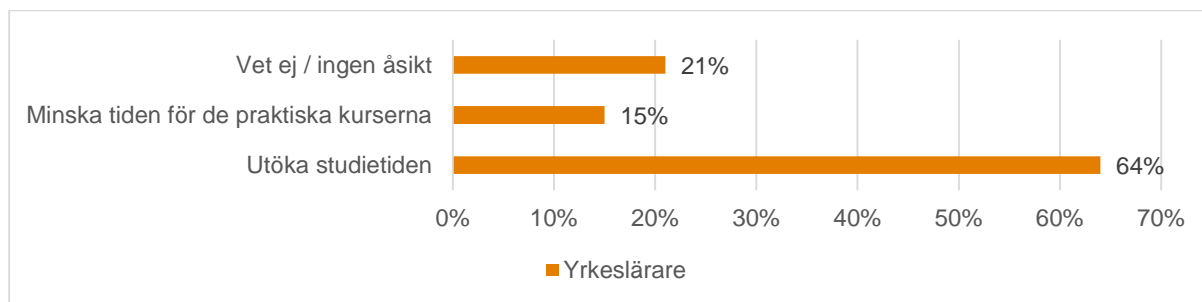
Diagram 8: Vilka gymnasieprogram anser du ska leda till grundläggande högskolebehörighet?

Om yrkesprogrammets struktur ska förändras till förmån för de teoretiska studierna som leder till högskolebehörighet föredrar yrkeslärarna utökad studietid istället för att minska utrymmet för de praktiska kurserna.

¹⁹ (Skolverket, 2016)

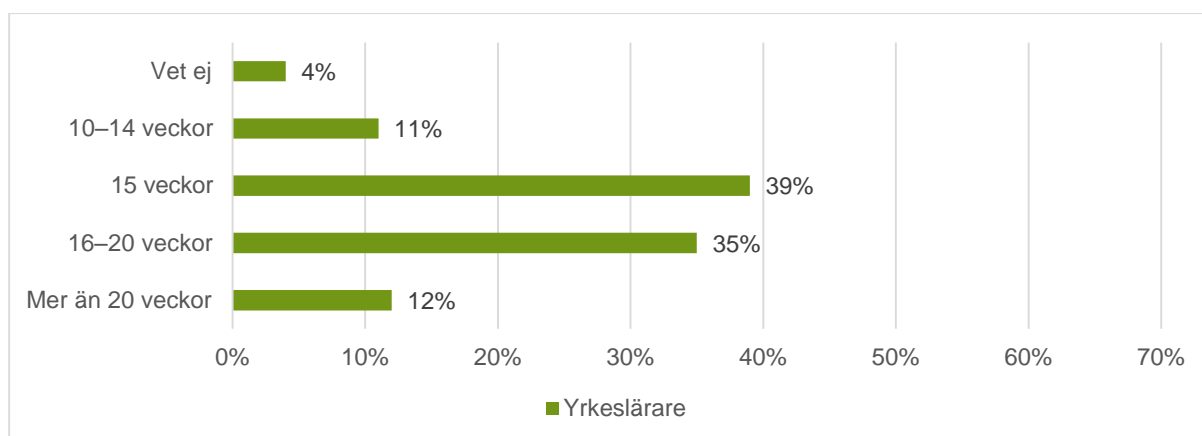
Diagram 9: Om yrkesprogrammets struktur förändras så att de leder till grundläggande högskolebehörighet, vilket av följande alternativ anser du är mest lämpligt?

Arbetsplatsförlagt lärande

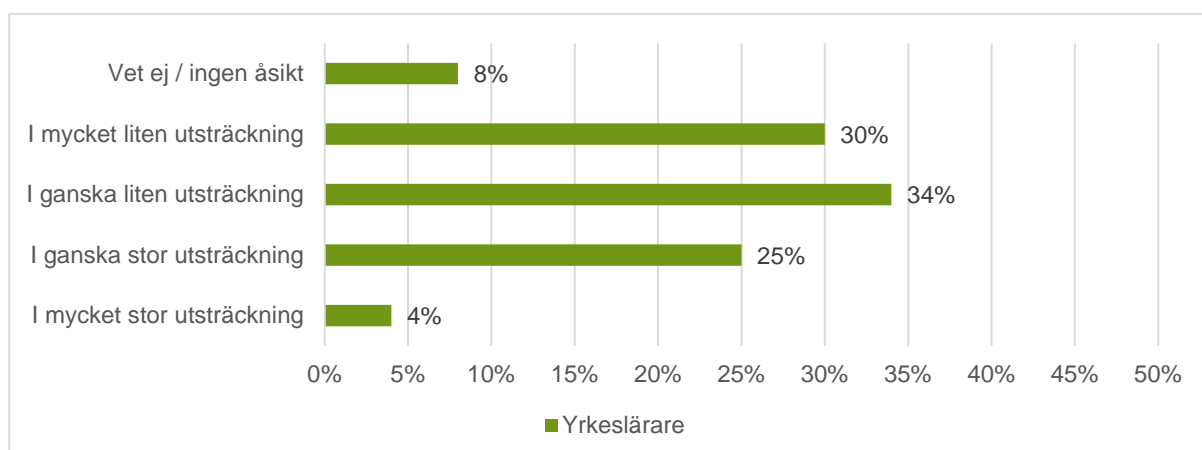
Enligt gymnasieförordningen ska minst 15 veckor av utbildningen på ett yrkesprogram ske på en arbetsplats. Men såväl Skolinspektionens granskning som denna undersökning visar att alla elever inte får den praktik som de har rätt till. Var tionde lärare i undersökningen uppger att eleverna får färre än 15 veckor under sin utbildning.

Diagram 10: Hur mycket APL erbjuds eleverna på ditt program?

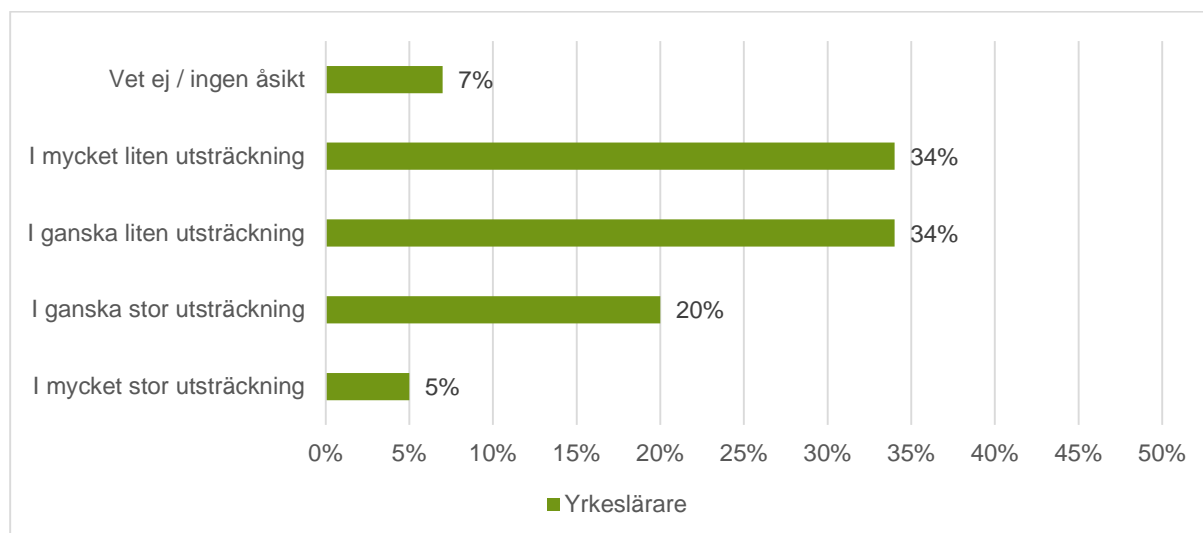
Majoriteten av lärarna upplever att alla elever inte heller får praktik med den kvalitet som de har rätt till och det faktum att lärarna saknar förutsättningar för sitt uppdrag drabbar också den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen. Över hälften av lärarna upplever att de inte har tillräckligt tid för att planera elevernas APL.

Diagram 11: I vilken utsträckning känner du att du som lärare får den tid som krävs för planering av elevens APL?

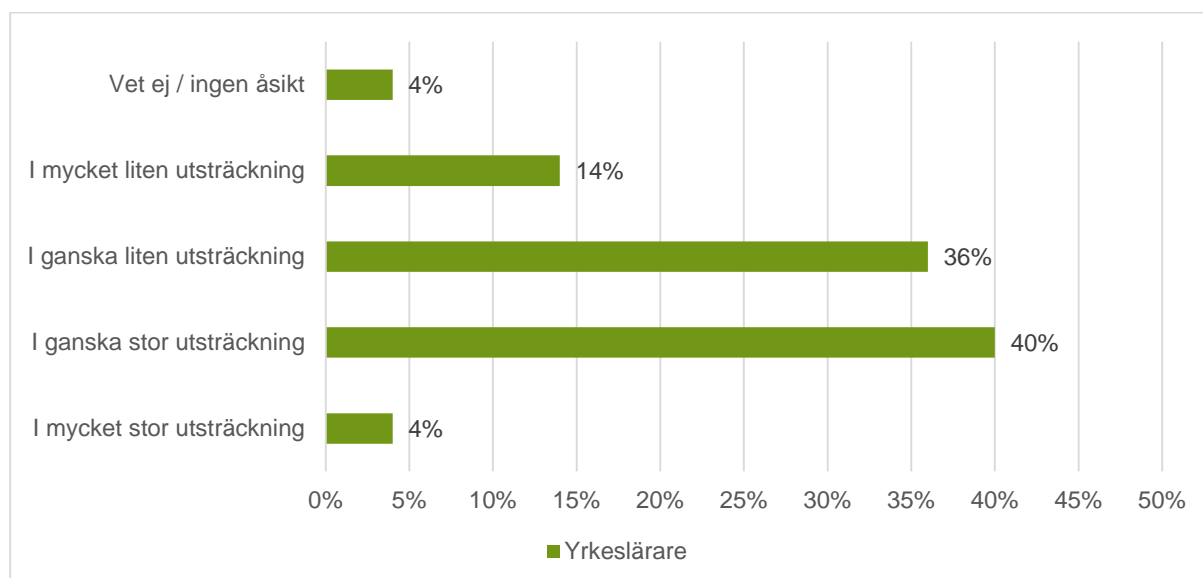
Vidare anser nästan 70 procent av lärarna att de inte får tillräckligt tid för att besöka och följa upp eleven under dennes tid på arbetsplatsen samt samtala med eleven och handledaren. Även Skolinspektionens granskning anmärker att kontakten mellan skola och arbetsplats i många fall är bristfällig.

Diagram 12: I vilken utsträckning känner du att du som lärare får den tid som krävs för samtal med eleven och handledaren på arbetsplatsen?

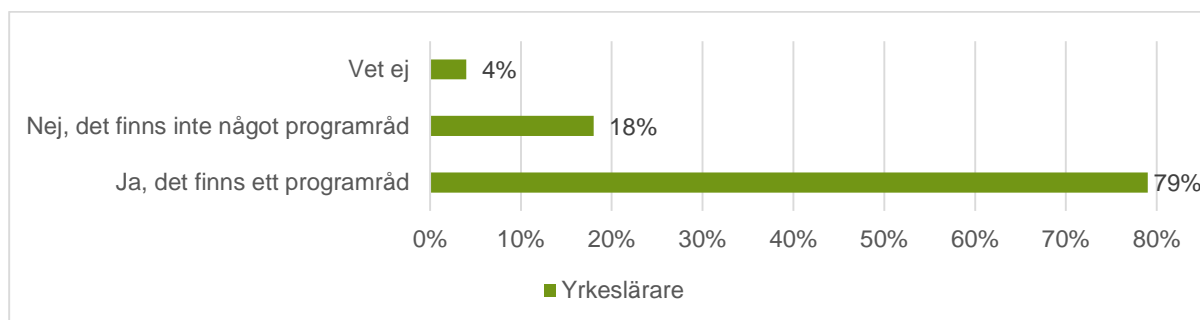
Andra identifierade problem vad gäller den arbetsplatsförlagda delen av yrkesutbildningen är att kursplaner inte används, att betyg sätts på oklara grunder samt att det råder brist på kompetenta handledare. Varannan av de tillfrågade lärarna anser att handledarna på arbetsplatsen inte är tillräckligt förberedda och har den kompetens som krävs att ta emot och handleda elever.

Diagram 13: I vilken utsträckning anser du att handledarna på arbetsplatsen är förberedda och har den kompetens som krävs?

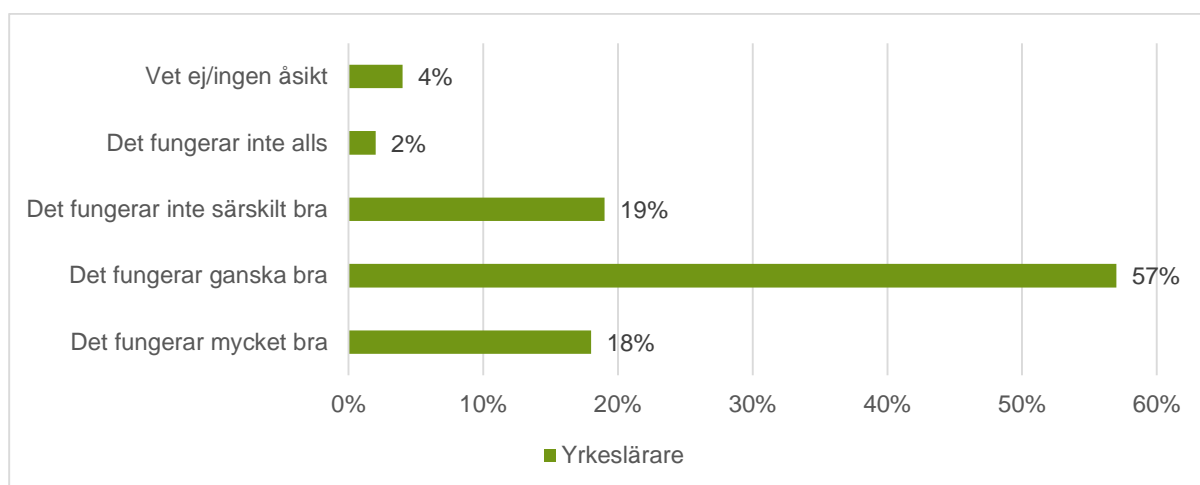
Det viktiga samarbetet mellan skola och arbetsliv ska delvis ske via de lokala programråden. Att de finns och fungerar väl är en grund för yrkesprogrammets kvalitet. Av gymnasieförordningen framgår att det ska finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv. Men närmare 20 procent av lärarna uppger att det inte finns något lokalt programråd kopplat till den aktuella utbildningen.

Diagram 14: Finns det ett lokalt programråd kopplat till ditt yrkesprogram?

Det är dock glädjande att majoriteten av de tillfrågade yrkeslärarna upplever att samarbetet mellan skolan och företaget i det stora hela fungerar ganska bra.

Diagram 15: Hur upplever du generellt att samarbetet mellan skolan och företaget/handledaren fungerar?

Lärarna i undersökningen har också fått lämna öppna svar på frågan hur de anser att kvaliteten på elevernas APL kan förbättras. Utifrån svaren är det lätt att identifiera vad som anses vara huvudproblematiken idag. De absolut viktigaste faktorerna för att öka kvaliteten på den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen är att lärarna får mer avsatt tid för arbetet kring elevernas APL, att det finns fler utbildade handledare att tillgå och att såväl branscherna som de lokala programråden engagerar sig i större utsträckning i elevernas arbetsplatsförlagda lärande.

Ett urval öppna svar på frågan "Hur kan kvaliteten på elevernas APL förbättras?"

"Mer tid för planering och kontakter i uppläggningsen av APL-platserna. Mer tid till elevbesöken under APL-tiden. Mer tid för samtal och kontaktbesök med handledare före, under och efter APL-perioderna."

"Mer tid! APL och undervisning borde ses som två tidsmässigt likvärdiga ting."

"Obligatoriskt handledarutbildning för att kunna ta emot elever på APL."

"Att handledarna blir utbildade och förstår sitt uppdrag hur viktigt det är för att kunna säkerställa framtidens behov av arbetskraft"

"En förutsättning är ett fungerande programråd men skolläring har inte detta som prioritering trots återkommande önskemål från oss lärare."

"Att branscherna blir mer engagerade i och känner att de har ansvar för att utbildningen fungerar."

Lärarna har också fått ge sin syn på vad som skulle behöva göras för att få fler att utbilda sig till yrkeslärare. En genomgång av de öppna svaren visar följande huvudspår:

- Konkurrenskraftiga löner
- Möjlighet till kontinuerlig fortbildning
- Höjd status för yrkeslärarna
- Mer tid för huvuduppgifterna och minskad administration
- Attitydförändring i samhället vad gäller vikten av praktiska kunskaper

Ett urval öppna svar på frågan

”Vad skulle enligt din mening behövas för att fler skulle vilja utbilda sig till yrkeslärare?”

”Lönen är absolut det viktigaste. Yrkeslärare har lägre lönenivåer än lärare på teoretiska program.”

”Mer tid för varje elev.”

”Att yrkeslärarna uppskattades lika mycket som kärnämneslärarna. Att möjligheten till fortbildning skulle finnas. Att branschorganisationerna var mer ”på” och fångade upp oss.”

”Ge mer tid för förberedelse och mindre pappersarbete. Ge yrkesutbildningarna rättvisa och ge dem den status de förtjänar.”

”Mer tid för undervisning. Känns att möten är viktigare än att ta hand om elever och planera lektioner.”

”Garanterad fortbildning. Utvecklingen rusar ifrån oss annars på ett par tre år.”

”Karriärmöjligheter och marknadsmässiga löner”

Metodbeskrivning

Urval

Datinsamlingen skedde under perioden 24 februari–31 mars 2016.

Totalt 474 lärare har besvarat enkäten. De svarade lärarna fördelar sig enligt följande:

Referenser

- Attityder till yrkesprogram.* (2016). Ungdomsbarometern, Intervjuare.
- Jansson, B. (2015). Samhället måste ta större ansvar. i C. Isaksson, *Kompetens för framtiden – så lyfter vi yrkesutbildningen.* Ekerlid.
- Kommittédirektiv: En attraktiv gymnasieutbildning för alla.* Direktiv 2015:31. Stockholm 2015.
- Lärarnas Riksförbund . (2015). *Vad säger statistiken om din kommun.* Stockholm: Lärarnas Riksförbund.
- Lärarnas Riksförbund. (2012). *Effekter av vägledning.* Stockholm: Lärarnas Riksförbund.
- Lärarnas Riksförbund. (2013). *Gymnasielärarna om GY11-reformen.* Stockholm: Lärarnas Riksförbund.
- Lärarnas Riksförbund, Sveriges Elevkårer. (2015). *Från avhopp till examen.* Stockholm: Lärarnas Riksförbund.
- SCB. (2015). *Tema utbildning. Yrkesutbildningen i backspegl.* Örebro: SCB.
- Skolinspektionen. (2013). *Studie-och yrkesvägledning i grundskolan.* Stockholm: Skolinspektionen.
- Skolinspektionen. (2014). *Undervisning på yrkesprogram.* Stockholm: Skolinspektionen.
- Skolverket. (2007). *Varför hoppade du av.* Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2015). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet.* Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2016). *Uppföljning av gymnasieskolan.* Stockholm: Skolverket.
- SOU 2015:97. (2015). *Välja yrke.* Stockholm.
- Tidningen gymnasiet. (den 10 02 2016). *Lärarnas Nyheter.* Hämtat från <http://www.lararnasnyheter.se/tidningen-gymnasiet/2016/02/10/saknas-specialpedagoger>

Bilaga: Enkäten

1. Har du en anställning som gymnasielärare i ett eller flera yrkesämnen?

(1) Ja (2) Nej

2. Vilken sektor tillhör din huvudsakliga arbetsgivare?

(1) Kommunal (2) Enskilt/ privat (3) Jämnt fördelad på två sektorer (4) Annan sektor

3. Vilka gymnasieprogram anser du ska leda till grundläggande högskolebehörighet?

(1) Endast de högskoleförberedande programmen (2) Samtliga program
(3) Samtliga men på yrkesprogram ska eleven kunna välja bort högskolebehörigheten
(4) Som det är idag, det vill säga med möjlighet på yrkesprogrammen att välja till de teoretiska studierna som leder till behörighet (5) Vet ej/ingen åsikt

4. Om yrkesprogrammets struktur förändras så att de leder till grundläggande högskolebehörighet vilket av följande alternativ anser du är mest lämpligt?

(1) Utöka studietiden (2) Minska tiden för de praktiska kurserna (3) Vet ej/ingen åsikt

5. Nedan följer ett antal förslag för att öka yrkes elevernas motivation för att fullfölja sin gymnasieutbildning. Enligt din mening, hur viktiga är följande förslag?

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Har ej betydelse	Vet ej/ingen åsikt
1. Den första gymnasieårskursen borde fyllas med så mycket karaktärsämnen som möjligt och de teoretiska studierna läggas i slutet i största möjliga mån	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
2. Eleverna borde få mer kontakt med arbetslivet redan under första gymnasieåret i form av utökat APL	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
3. Även de gymnasiegemensamma ämnenas kunskapsinnehåll borde kopplas tydligare till elevernas valda program och kommande arbetsliv	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
4. Det nuvarande gymnasiearbetet borde ersättas med ett större examensarbete som är anpassat utifrån karaktärsämnena och som bedöms av bland andra representanter från branschorganisationer	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
5. Studie- och yrkesvägledningen både inför gymnasievalet och under hela gymnasieutbildningen borde kraftigt förstärkas	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
6. Lärlingsersättningen borde höjas, alternativt ersättas med lagstadgad lärlingslön	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐
7. Tillgången till stöd, exempelvis i form av fler speciallärare och specialpedagoger borde kraftigt förstärkas	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐	(6) ☐

6. Enligt din mening, vad är den viktigaste faktorn för att öka yrkes elevernas motivation för att fullfölja sin utbildning?

7. I vilken utsträckning känner du att du som lärare får den tid som krävs för att etablera förtroendefulla relationer med dina elever och fånga dem som eventuellt är i riskzonen för att avbryta sina studier?

(1) I mycket stor utsträckning (2) I ganska stor utsträckning (3) I ganska liten utsträckning
(4) I mycket liten utsträckning (5) Vet ej / ingen åsikt

8. Har du någon gång under de senaste fem åren fått fortbildning som är direkt kopplad till det eller de yrkesämnen som du undervisar i?

(1) Ja (2) Nej (3) Vet ej

9. Har du någon gång under de tre senaste åren övervägt att lämna läraryrket?

(1) Ja (2) Nej (3) Vet ej

9a. Varför har du övervägt att lämna läraryrket? Flera svarsalternativ är möjliga.

- (1) Det finns för få karriärmöjligheter (2) Jag vill använda mina yrkeskunskaper till annat
(3) Jag är missnöjd med min lön (4) Jag har för mycket undervisning (5) Det är för mycket för- och efterarbete (6) Arbetet är inte tillräckligt stimulerande eller utvecklande
(7) Jag får för lite uppskattning för det jag gör (8) Jag får för lite kompetensutveckling
(9) Jag är missnöjd med min arbetsmiljö (10) Annat, vänligen ange

10. Hur upplever du din arbetsbelastning?

- (1) Den är mycket hög (2) Den är ganska hög (3) Den är rimlig (4) Den är lätt
(5) Vet ej/ingen åsikt

11. Utöver konkurrenskraftiga löner, vad skulle enligt din mening behövas för att fler skulle vilja utbilda sig till yrkeslärare?

.....

12. Hur mycket APL erbjuds eleverna på ditt program (obs: gäller ej lärlingsutbildning)?

- (1) mer än 20 veckor (2) 16–20 veckor (3) 15 veckor (4) 10–14 veckor (5) vet ej

13. I vilken utsträckning känner du att du som lärare får den tid som krävs för...

	I mycket stor utsträckning	I ganska stor utsträckning	I ganska liten utsträckning	I mycket liten utsträckning	Vet ej / ingen åsikt
...planering av elevens APL?	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
...samtal med eleven och handledaren på arbetsplatsen?	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

14. I vilken utsträckning anser du att handledarna på arbetsplatsen är förberedda och har den kompetens som krävs?

- (1) I mycket stor utsträckning (2) I ganska stor utsträckning (3) I ganska liten utsträckning
(4) I mycket liten utsträckning (5) Vet ej / ingen åsikt

15. Finns det ett lokalt programråd kopplat till ditt yrkesprogram?

- (1) Ja, det finns ett programråd (2) Nej, det finns inte något programråd (3) Vet ej

16. Hur upplever du generellt att samarbetet mellan skolan och företaget/handledaren fungerar?

- (2) Det fungerar mycket bra (3) Det fungerar ganska bra (4) Det fungerar inte särskilt bra
(5) Det fungerar inte alls (6) Vet ej /ingen åsikt

17. Hur kan kvaliteten på elevernas APL förbättras? Skriv gärna några förslag.

.....

18. Hur pass väl instämmer du i följande påståenden:

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer inte alls	Vet ej / ingen åsikt
Det borde finnas en APL-utvecklare på varje gymnasieskola som sköter all planering och organisering kring det arbetsplatsförlagda lärandet.	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Branscherna bör få större inflytande över yrkesutbildningarnas utformning, dimensionering och innehåll samt ta ett utökat ansvar för elevernas APL.	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

19. I vilken utsträckning får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra sin utbildning?

- (1) I mycket stor utsträckning (2) I ganska stor utsträckning (3) I ganska liten utsträckning
(4) I mycket liten utsträckning (5) Vet ej / ingen åsikt

20. I vilken utsträckning har du som lärare möjlighet att anpassa din undervisning efter elevernas olika förutsättningar?

- (1) I mycket stor utsträckning (2) I ganska stor utsträckning (3) I ganska liten utsträckning
(4) I mycket liten utsträckning (5) Vet ej / ingen åsikt

21. Anser du att dina elever under innevarande läsår får ett rimligt antal undervisningstimmar i ditt ämne i förhållande till kursmålen? Utgå från ämnet där du har mest undervisningstid.

- (1) Nej, för många timmar (2) Ja, tillräckligt med timmar (3) Nej, för få timmar (4) Vet ej

22. Vilka reformer skulle du vilja se i gymnasieskolan för att höja yrkesutbildningens status och attraktivitet?

.....

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

**Lärarnas Riksförbund är det akademiska förbundet som
enbart organiserar behöriga lärare och studie- och yrkesvägledare.
Med snart 90 000 medlemmar är vi ett av de största förbunden inom Saco.**